

*Saartje Baert
Sint-Godelieve-Instituut Lennik
Contact: Saartje_b@hotmail.com*

Vakoverstijgend lezen

1. Inleiding

De leraar Nederlands heeft heel wat tools in handen om van leerlingen leeswijze mensen te maken. Maar niet *alle* tools. Een groot deel van de leerlingen is niet zomaar in staat om leesvaardigheden uit de les Nederlands te transfereren naar de andere vakken. Wanneer ze de deur van de les Nederlands achter zich sluiten, dan laten ze vaak ook hun broodnodige lees kennis achter. Kraken van nieuwe teksten wordt plots een uitdaging. En dat is een gemiste kans. Lezen is niet alleen de opdracht van de leraar Nederlands. Ook in andere vakken kunnen woordstrategieën geïmplementeerd worden, kan leesgoesting en -kennis bijgebracht worden, kunnen boeken gepromoot worden, enz. Maar hoe krijg je het hele team mee in dat leesverhaal?

In deze presentatie wordt dieper ingegaan op hoe je leraren van andere vakken dan Nederlands bewust kan maken van de leesnood bij jongeren. Daarnaast wordt ook ingezoomd op hoe je hen kan overtuigen om mee te stappen in de koers die je als leraar

Nederlands vaart om leesdoelen te bereiken. Aan de hand van verschillende concrete lesvoorbeelden en interessant boek- en bronmateriaal wordt deze manier van werken geconcretiseerd.

2. Meerwaarde van muren slopen

Wanneer we willen dat leerlingen lezen zien als een broodnodige vaardigheid om de 21ste eeuw tegemoet te treden – en dus als meer dan een manier om de les Nederlands te overleven – dan is het belangrijk dat we muren slopen. Ook andere vakken dan Nederlands kunnen een meerwaarde bieden om leerlingen van dit idee te overtuigen en hen hierin te ondersteunen.

Allereerst is er het feit dat de verantwoordelijkheid om goed lezen te installeren gedeeld wordt wanneer men vakoverschrijdend leest. Niet enkel de schouders van de leraar Nederlands torsen het gewicht van leesonderwijs. De leraar Aardrijkskunde kan eveneens werken aan tekstbegrip. De leraar Filosofie kan woordstrategieën integreren in de les. En waarom zou de leraar Lichamelijke Opvoeding leesplezier niet centraal kunnen stellen tijdens de jeugdboekenweek?

Leerlingen worden zich bewuster van het functionele aspect van lezen. Begrijpend lezen is in de les Geschiedenis nodig om interessante en uitdagende inhoud te ontdekken. Meer nog dan in de les Nederlands wordt het belang en de relevantie van lezen onderstreept als manier om kennis te vergaren. Ze zijn al gauw een stuk meer gemotiveerd en betrokken wanneer niet alleen de leraar Nederlands hamert op dat leesbelang. Zo krijgt lezen niet meer de stempel van enkel nuttig te zijn in een taalvak.

De oefenkansen om te werken rond lezen worden aanzienlijk vergroot. Leerlingen oefenen doorheen de dag de vaardigheden in die ze in de lessen Nederlands hebben opgepikt. Lezen krijgt tijdens een volledige lesdag eindelijk de aandacht die het verdient. Kortom: lezen is een vaardigheid die anno 2023 een belangrijke sleutelcompetentie vormt om te functioneren in de maatschappij. Door muren te slopen tussen de verschillende vakken vergroten we de kans dat de leesvaardigheid van onze leerlingen erop vooruitgaat.

3. Leesbeleid met focus op collega's

Goed lezen op school is in de eerste plaats gestoeld op een grondig doordacht en uitgewerkt leesbeleid. Het is de bedoeling dat het een handig instrument wordt waar elke leraar mee aan de slag kan. In dat beleid staat een duidelijke visie en zijn de doelen helder en logisch uitgewerkt. Met één blik op het leesbeleid wordt duidelijk welke richting de school uit wil op het vlak van lezen. Met de regelmaat van de klok worden resultaten gemonitord zodat kan bijgestuurd worden, waar nodig. Ideaal is het wanneer een kernteam hierrond kan samenwerken – liefst met een lerarenpopulatie over de vakken heen – zodat een dynamische implementatie van lezen op school kan ontstaan.

Enkel wanneer het leesbeleid breed gedragen wordt en het nut van lezen voor alle leraren helder is, krijg je een team waarin lezen een plek krijgt en weerstand omarmd én aangepakt wordt.

Belangrijk is dat de focus op het team zélf niet vergeten wordt. Zij zijn een cruciaal onderdeel van een goed uitgebouwd leesbeleid. In het team zit immers veel kennis die ingezet kan worden om lezen zo breed mogelijk uit te spannen. Werken aan lezen doe je met het volledige schoolteam en niet op het eiland van leraren Nederlands.

4. Weerstand

Weerstand hoeft geen slecht nieuws te zijn. Integendeel. Het geeft de kans om de vinger aan de pols te houden bij wat er leeft onder de collega's. Goed luisteren naar wat er roert, is altijd stap één. Onder weerstand gaan immers veel gevoelens schuil: 'verwarring', 'angst', 'frustratie' en 'chaos'. Het is belangrijk om dit te onderkennen en vooral niet te negeren. Dan pas kan een passend antwoord geboden worden aan de leraren zodat de weerstand kan luwen.

In de eerste plaats is het zaak om leraren die weerstand voelen de urgentie van goed leesonderwijs te laten ervaren. Dat betekent dat de leraar zelf inziet dat lezen van grote meerwaarde kan zijn voor het eigen vak en voor het latere leven tout court. Daarnaast moeten leraren ook bijgestaan worden. Zij zijn immers niet opgeleid als leraar Nederlands en kunnen onzeker zijn wanneer het over lezen gaat, en dus in de weerstand gaan. De juiste lees- en leermiddelen kunnen hun aangereikt worden om leesvaardigheid in hun vak als minder bedreigend te beschouwen.

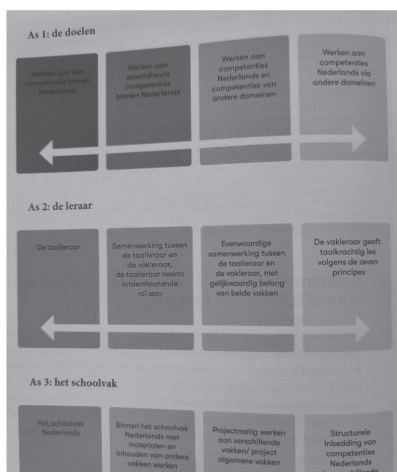
5. Geïntegreerd en schoolbreed werken aan taalcompetentie

In het boek *Voluit Taal - Didactiek Nederlands voor de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs* (2022) wordt een interessant kader uitgetekend dat schetst op welke manier taal geïntegreerd kan worden in de praktijk. Het kader zoomt in op 3 assen:

1. *de doelen* (wordt er uitsluitend aan taaldoelen gewerkt of worden de taaldoelen gecombineerd met andere doelen?);
2. *de leraar* die de les geeft;
3. *het schoolvak* waarin taal geïntegreerd wordt.

Hoe meer je naar rechts schuift op de assen, hoe meer taal geïntegreerd wordt in de les. Het kader werkt beschrijvend. Dat wil zeggen dat er geen waardeoordeel wordt geveld over waar de leraar zich op de assen bevindt. Dat inzicht kan geruststellend en dus motiverend zijn voor leraren om werken aan lezen een kans te geven in hun vak.

11. Taalvaardigheid secundair onderwijs/voortgezet onderwijs

Afbeelding 1 – De 3 assen (uit: *Voluit Taal - Didactiek Nederlands voor de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs*).

Al snel wordt duidelijk dat het niet nodig is om steeds grootse projecten op poten te zetten. Lezen over de vakken heen kan klein en toch heel zinvol uitgewerkt worden.

Tijdens de lezing worden verschillende voorbeelden gegeven van mogelijkheden waarop vakoverschrijdend aan lezen gewerkt kan worden, op grote én kleine schaal.

6. Besluit

Vakoverschrijdend werken rond lezen kan alleen maar succesvol zijn als ook andere leraren dan de leraar Nederlands instappen in het schoolbrede leesverhaal. Zij bezitten kennis, inzichten maar ook bezorgdheden en kritische insteken die kunnen helpen om het lezen schoolbreed te installeren. Openstaan voor weerstand en eruit leren is van kapitaal belang. De weg kan best hobbelig zijn en bezaaid met uitdagingen, maar het loont méér dan de moeite om als school te investeren in een traject dat vakoverschrijdend lezen vooropstelt.

“Als de mieren samenspannen, verplaatsen ze een olifant”.

Referenties

Iedereen Leest (2020). *Hoe kinderen op school verleiden tot actief en graag lezen*. Antwerpen: Iedereen Leest.

- Merchie, E., S. Gobyn, E. De Bruyne, F. De Smedt, M. Schiepers, M. Vanbuel, P. Ghesquière, K. Van den Branden & H. Van Keer (2019). 'Effectieve, eigentijdse begrijpend leesdidactiek in het basisonderwijs. Wetenschappelijk eindrapport van een praktijkgerichte literatuurstudie'. Gent/Leuven: VLOR.
- Schiepers, M., L. Verhelst, P. Versteden, S. Delarue, H. Rijckaert, B. Axters, T. Bol-laert, L. Ghesquière, M. Van Nieuwenhove & K. Willems (2022). *Voluit Taal - Di-dactiek Nederlands voor de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs*. Gent: OWL PRESS.
- Smits N. (2022). *Wie niet leest is gek*. De Meern: PICA.
- Tiebout, K., P. Verachtert, A. Geudens, K. Schraeyen, K. Bellens, H. Taelman, M. Trioen, J. Casteleyn, M. Simons & T.F.H. Smits (2023). *Les in lezen. Inspiratiegids voor effectief leesonderwijs in het kleuter-, lager en secundair onderwijs*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.